

Česká (ne)transformace 2022

20. září 2022

Zpracoval STEM a Institut 2050

S finanční podporou

Úvodem

Organizace **STEM** a **Institut 2050** při přípravě projektu vycházely ze svých zkušeností, jak témata zelené transformace, Zelené dohody pro Evropu a boje proti klimatické změně reflektuje česká veřejnost – v nedávné době například výzkumy Rozdělení svobodou: klimatická změna nebo České klima 2021, dále dílčí výzkumy k jednotlivým prvkům transformace v rámci politik EU.

Z dosavadních výzkumů je patrné, že výrazná většina české veřejnosti nepochybuje o tom, že změna klimatu existuje, je způsobená člověkem a představuje závažný problém. Zároveň si ale není jista, kdy a jakým způsobem ten problém řešit. Změna klimatu je často vnímána jako poměrně abstraktní, globální fenomén. V oblasti možných řešení nejsou postoje české veřejnosti ukotvené, podložené informacemi, zájmem.

Dále z předchozích výzkumů vyplývalo, že postoje ke změně klimatu společnost výrazně neštěpí, nedochází k uzavírání diskuse do bublin a izolovaných skupin. Z hlediska věku nebo vzdělání, socioekonomického postavení byly patrné spíše dílčí rozdíly. To se však může velmi měnit s postupným přijímáním konkrétních opatření a kroků směřujících ke snížení dopadů klimatických změn.

Cílem **aktuálního projektu** bylo detailně zachytit obavy (bariéry, hrozby) a pozitivní očekávání (příležitosti, benefity), které česká společnost v souvislosti s transformací má. Dále pak identifikovat narativy, díky nimž je možné snižovat obavy/nejistotu a rozvíjet očekávání, testovat různé (policy) nástroje vycházející z EU politiky, Zelené dohody, FF55.

Metodika výzkumu

Metoda sběru dat: kombinace online a osobního dotazování (CAWI+CAPI).

Dotázáno 2086 občanů České republiky starších 18 let.

Soubor reprezentuje: dospělou populaci ČR.

Metodika výběru: kvótní výběr podle kritérií pohlaví, věk, vzdělání, velikost místa bydliště, region.

Termín dotazování: 6. – 30. 5. 2022

Většina sympatizuje s ochranou přírody a životního prostředí

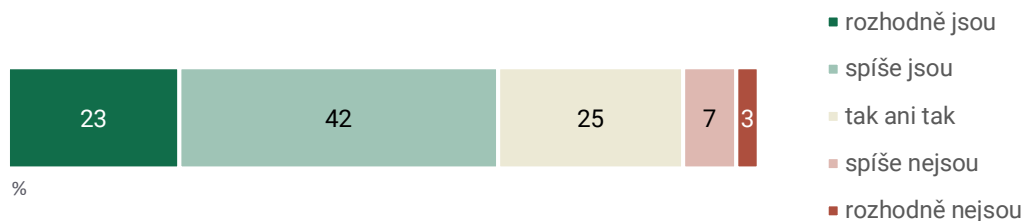
V české společnosti panuje v současné době shoda u základních postojů k přírodě a klimatické změně. Myšlenky ochrany přírody a životního prostředí jsou blízké většině lidí. Obecně se uznává, že klimatická změna je problém a měla by se (nějakým způsobem) řešit hned.

Panuje poměrně široká shoda na tom, že **klimatická změna probíhá (61 %)**. Pokud jde o otázku, kdy by bylo potřeba začít

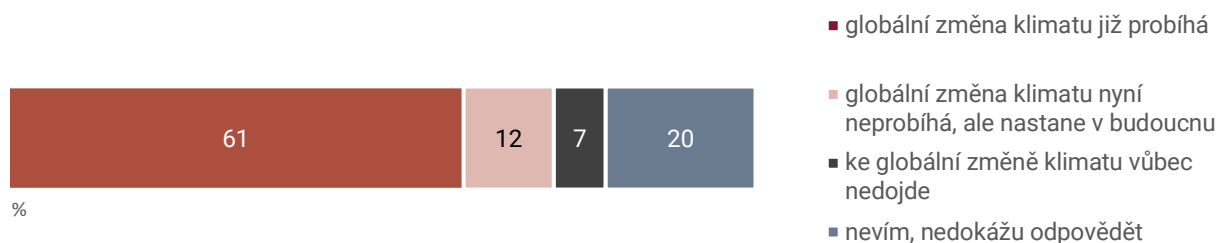
klimatické problémy řešit, **ihned by začala polovina české populace (48 %), a další čtvrtina (24 %) by začala v tomto desetiletí**. A na tom, že změna bude muset být zásadní, se **shodují dvě třetiny (67 %)**.

Společnost tedy už není třeba aktivněji přesvědčovat o tom, že je zde problém a že by se měl řešit. Mnohem více energie bude potřeba investovat do toho, aby se dokázala **najít shoda na řešení krize**.

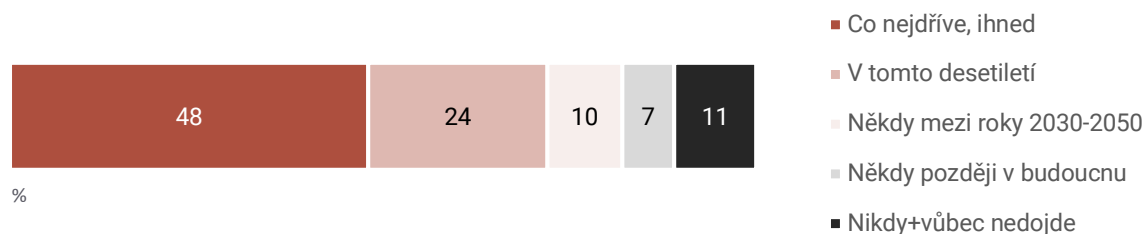
„JSOU NEBO NEJSOU VÁM BLÍZKÉ MYŠLENKY OCHRANY PŘÍRODY A ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ?“

„KTERÉ Z NÁSLEDUJÍCÍCH TVRZENÍ O GLOBÁLNÍ ZMĚNĚ KLIMATU JE NEJBÍLŽE VAŠEMU NÁZORU?“

„V JAKÉM ČASOVÉM HORIZONTU JE PODLE VÁS POTŘEBA ŘEŠIT PROBLÉMY KLIMATICKÉ ZMĚNY?“

Problém není ve slovu „Zelená“, ale ve slovu „Transformace“

Samotný proces transformace k nízkouhlíkové energetice ale budí spíše obavy. Lidé se bojí zchudnutí a nejistot. Právě ekonomické obavy jsou silné, a v dobách krizí také více bezprostřední, než ty ekologické. A také mnohem více ve společnosti rezonují.

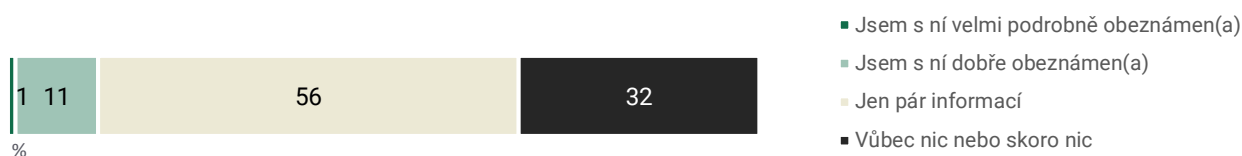
Plán na dekarbonizaci **Zelená dohoda pro Evropu** (The European Green Deal) českou veřejnost spíše míjí, nebo v ní vzbuzuje obavy. **Pouhá desetina** společnosti uvádí, že

má o Green Dealu dostatek informací.

Důvěra rozděluje zemi na pomyslné třetiny – třetina by Green Deal zachovala či posílila, třetina by ho oslabovala či úplně zrušila a třetina nedokáže zaujmout postoj.

Češi si totiž dokáží spojit Green Deal se zlepšením kvality ovzduší (56 %) či stavu krajiny (55 %), ale **nespojují** si ho se zlepšením jejich ekonomické situace. A to je, zvláště v dnešní době, **závažný nedostatek**.

„KOLIK TOHO VÍTE O ZELENÉ DOHODĚ PRO EVROPU/GREEN DEAL?“

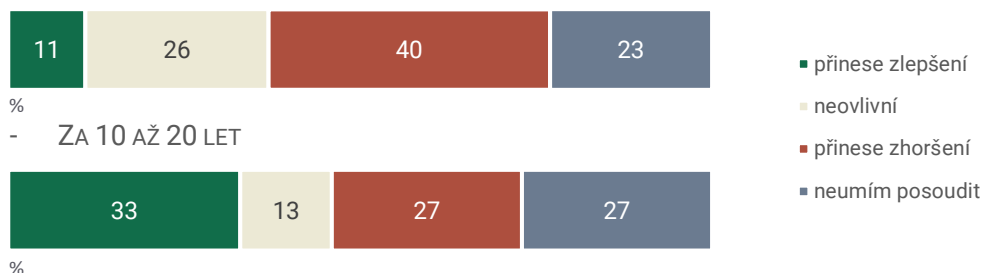
„CO SI MYSLÍTE O BUDOUCNOSTI ZELENÉ DOHODY PRO EVROPU/GREEN DEAL?“

„ČASTO SE MLUVÍ O TOM, ŽE POKUD CHCEME VÝZNAMNĚ ZMÍRNIT ZMĚNU KLIMATU, POTŘEBUJE NAŠE EKONOMIKA VELKOU PŘEMĚNU A MODERNIZACI. TENTO PLÁN SE OZNAČUJE JAKO ZELENÁ DOHODA PRO EVROPU, NEBO LI GREEN DEAL.

MYSLÍTE SI, ŽE TATO PŘEMĚNA EKONOMIKY NĚJAK OVLIVNÍ ŽIVOT V ČESKÉ REPUBLICE?“

- V PŘÍŠTÍCH PĚTI LETECH

- ZA 10 AŽ 20 LET

Green Deal bude velká změna, spíše potřebná než zbytečná, ale bohužel lidé očekávají, že také uspěchaná a ne nutně promyšlená.

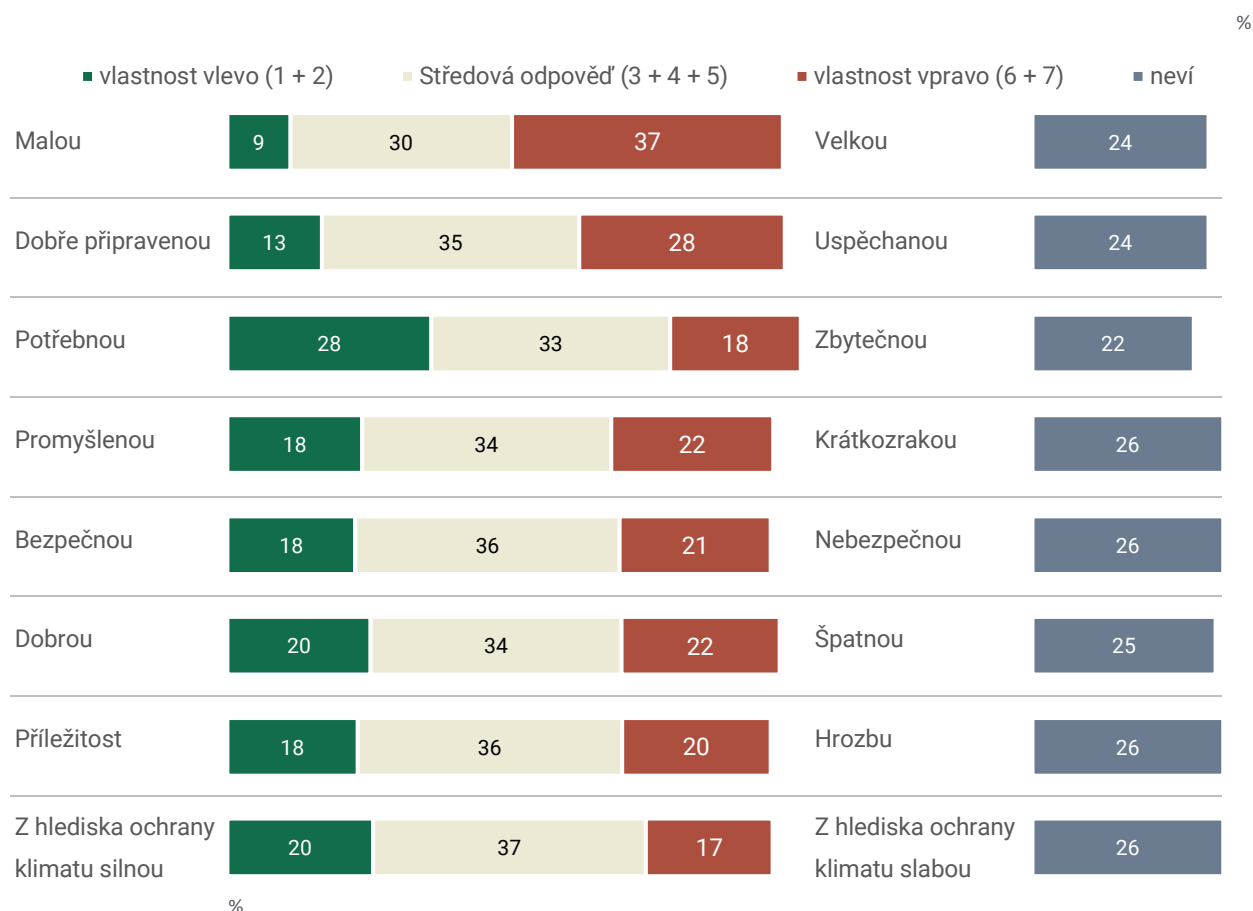
Pocity a své subjektivní očekávání k Zelené dohodě popisovali respondenti pomocí sémantického diferenciálu (příklon k jednomu z názorů pomocí škály 1 – 7).

Z výsledků je vidět, že na Green Deal panuje v průměru málo vyhraněný postoj. Shoda je

ovšem na tom, že **změna bude velká**. Také se ale jeví jako spíše uspěchaná, na druhou stranu ale potřebná. Zbylé charakteristiky jsou už méně vyhraněné, i když se lidé mírněji přiklání k negativním hodnocením.

„ČASTO SE MLUVÍ O TOM, ŽE POKUD CHCEME VÝZNAMNĚ ZMÍRNI ZMĚNU KLIMATU, POTŘEBUJE NAŠE EKONOMIKA VELKOU PŘEMĚNU A MODERNIZACI. TENTO PLÁN SE OZNAČUJE JAKO ZELENÁ DOHODA PRO EVROPU, NEBOLI GREEN DEAL.“

O JAKOU ZMĚNU SE PODLE VÁS BUDE JEDNAT?“

Za přírodou stojíme, dopadů se ovšem bojíme

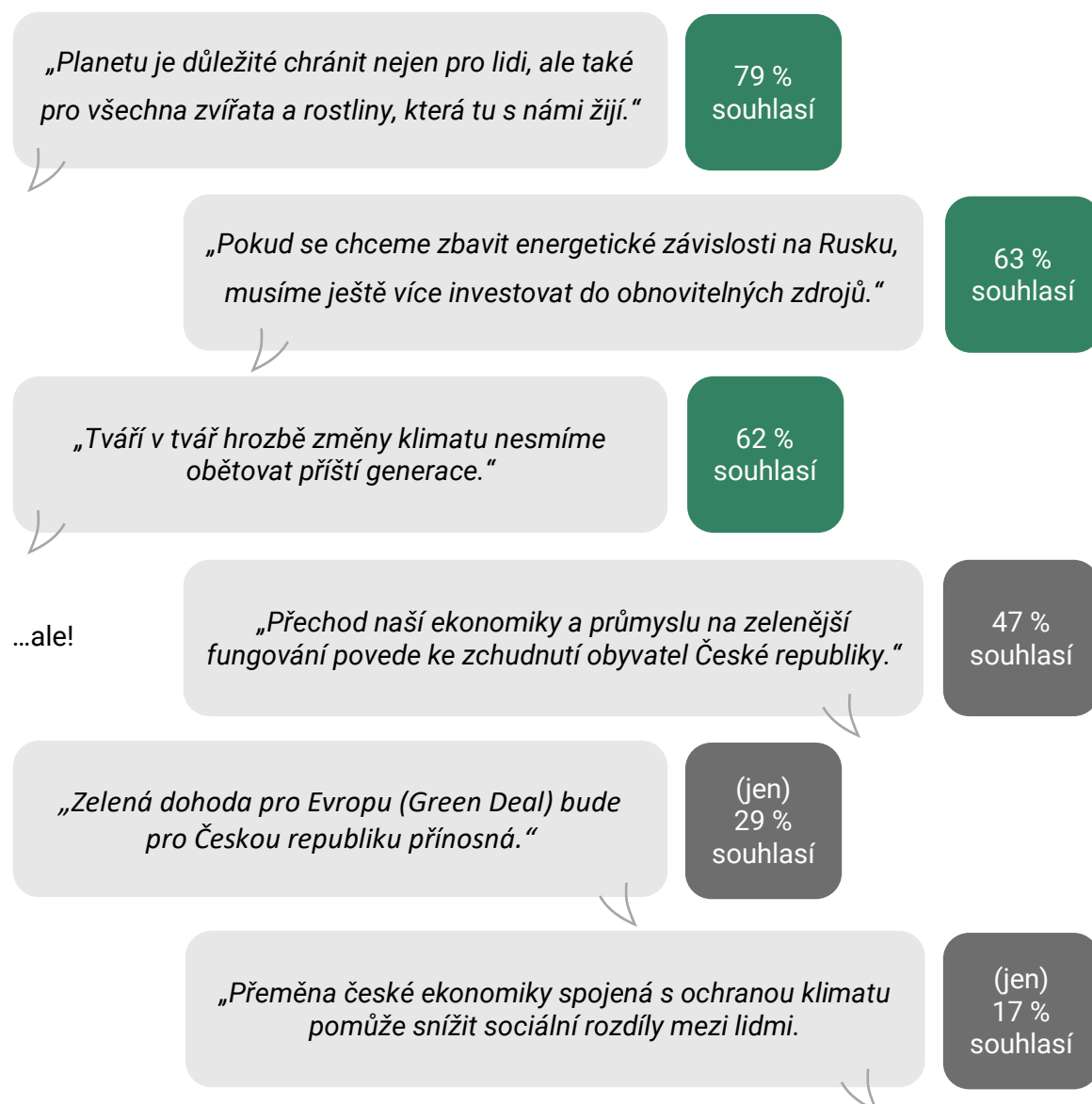
Ve výzkumu se pro potřeby komunikace tématu ochrany klimatu a zelené transformace testovala rozsáhlá sada narativů, výroků. Zjištěné postoje k těmto výročkům tak ukazují možné cesty, jak debatu o zelené transformaci podporovat, stimulovat, na druhé straně i která témata spíše minimalizovat. Zároveň máme podle segmentace přístupu k transformaci možnost komunikaci přesněji zacílit na jednotlivé segmenty.

Česká veřejnost se jasně shoduje na tom, že je důležité chránit planetu nejen pro lidi, ale i pro zvířata a rostliny, zároveň je silný důraz na příští generace. Stát by měl podle většiny

obyvatel provést opatření, která by podpořila navrácení života (např. ptáků a hmyzu) do české krajiny. A ochranou klimatu je podle veřejnosti třeba zabývat se i nyní, v době krize na Ukrajině.

Rovněž se v narativech znovu potvrzuje jasná podpora OZE a důležitost společného postupu EU při snižování emisí, ve kterém by ČR neměla zůstat stranou.

Naopak, veřejnost se poměrně silně obává socioekonomických dopadů na obyvatele. Samotný Green Deal tak z pohledu lidí neznamená pozitivní, přínosnou změnu pro naši zemi.

Struktura společnosti podle přístupu k transformaci

Na základě odpovědí ve výzkumu byla česká společnost rozdělena do skupin dle toho, jak nahlíží na změny související s transformací a podle názoru na ni. Analýza pak v populaci ukázala 6 různě velkých skupin.

Ukazuje se tak, že ve společnosti nepanuje shoda, ale zároveň zde nejsou pouze dva

názorové tábory. Podobně jako u jiných, složitějších témat lze pozorovat rozdělení do více menších celků.

Různé skupiny mají potom přirozeně odlišné motivace k tomu transformaci podporovat, nebo je stíhají jiné bariéry zabraňující tomu, aby byli změně nakloněni.

- **Optimističtí podporovatelé • 22 %** • si změnu přejí, jsou nakloněni razantnějším opatřením a jsou mobilizovatelní. Jde ovšem o skupinu, která není chudá. Finanční zdroje často mají.
- **Opatrní příznivci • 26 %** • jsou ohledně transformace obezřetní. Záleží jim na životním prostředí, ale nejsou ochotní přistupovat ke všem opatřením, zvláště pokud se jimi cítí ohroženi. Nejsou tolik ochotní připlácet za klimatická opatření.
- **Nejistí • 13 %** • jsou málo vyhraněnou skupinou, nezajímá je tolik politika a to se odráží i v tom, že na politická řešení klimatické krize nemají vyhraněný názor.
- **Zdrženliví • 13 %** • jsou spíše usedlejší občané. Přírodu mají rádi, ale bojí se ekonomických změn natolik, že systémové změny téměř vždy odmítají.
- **Programoví odpůrci • 19 %** • je skupina velmi obezřetná k opatřením na řešení změny klimatu. Je skeptická k EU a její nařízení na boj klimatickou změnou považuje za zveličený nesmysl. Transformací se tolik zabývat nechce, protože si myslí že jsou důležitější věci k řešení.
- **Lhostejní • 7 %** • se vyznačují nízkým zájmem o veřejné dění, stojí pak i názorově mimo něj. Na věci spojené s klimatem nemají žádný názor, téměř nic o klimatické změně neví a nemají motivaci zjišťovat další informace. Z následných analýz byla skupina vyňata, protože nízký názor v podstatě na cokoliv k tématu znemožnil jejich názory reprezentativně vyjádřit.

Napříč skupinami lze hledat shody, ale také rozdíly

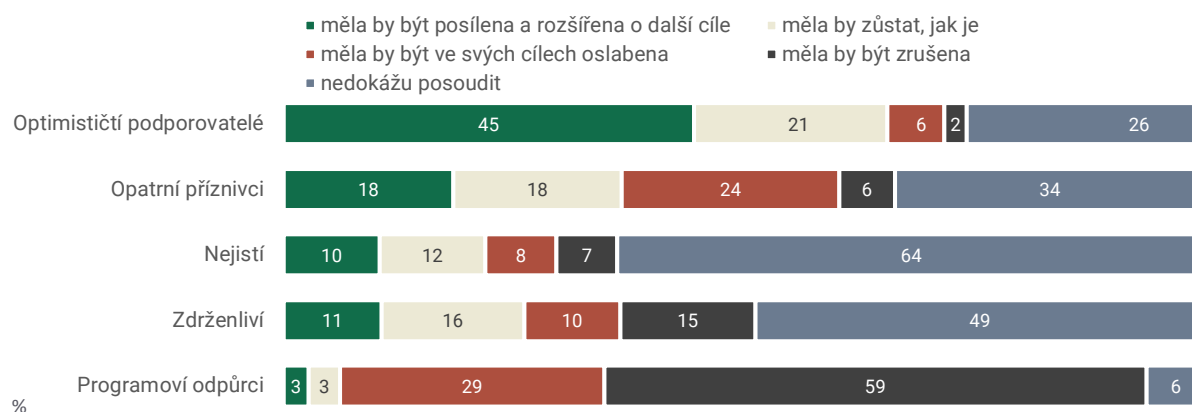
Náhled skrze transformační segmentaci umožňuje hlubší identifikaci rozdílů v názorech společnosti. Ukazuje se, že u jistých témat, typicky u náhledu na přírodu a krajinu nebo podporu OZE, existuje shoda napříč segmenty, či se alespoň názory nerozcházejí tolik.

Platí to hlavně u velmi obecných názorů. Pokud se dostaneme do konkrétnější roviny, například k dopadu Zelené dohody na různé oblasti života lidí, ukazuje se, že společnost

je najednou výrazně více názorově rozprostřená. Zde drží pozitivní linii v podstatě jenom Optimističtí podporovatelé.

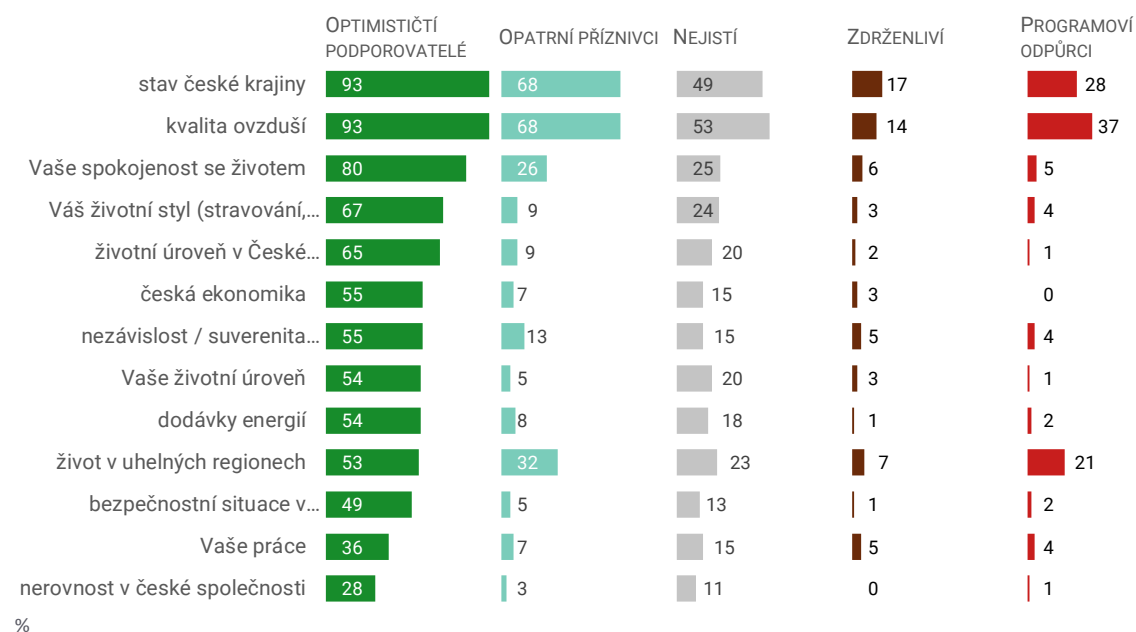
Přitom největší znalost Green Dealu paradoxně uvádějí Programoví odpůrci, 32 % tvrdí, že je s dokumentem velmi dobře obeznámeno. Nicméně, tato znalost nemusí být nutně podložena. Skupina sama o sobě má vyhraněné názory na GD, zároveň se ale dle testování znalostí nedá říci, že by mu rozuměli výrazně lépe.

„CO SI MYSLÍTE O BUDOUCNOSTI ZELENÉ DOHODY PRO EVROPU/GREEN DEAL?“

„GREEN DEAL. JAKÝ BUDE MÍT PODLE VAŠEHO NÁZORU TENTO PLÁN DOPAD V JEDNOTLIVÝCH OBLASTECH VAŠEHO ŽIVOTA A ČESKÉ SPOLEČNOSTI?“

- KOMBINACE ODPOVĚDÍ „EXTRÉMNÍ ZLEPŠENÍ“ + „ZLEPŠENÍ“ + „MÍRNÉ ZLEPŠENÍ“

Obnovitelné zdroje energie mají ve společnosti podporu

Pro podporu OZE lze mezi Čechy najít souhlas. Výrazná většina si přeje rozvoj jak vodní a sluneční, tak i větrné energie. Solární energii se po reputačních problémech kolem roku 2010 povedla plná rehabilitace v očích veřejnosti (kterému určitě napomohla i energetická krize související s válkou na Ukrajině).

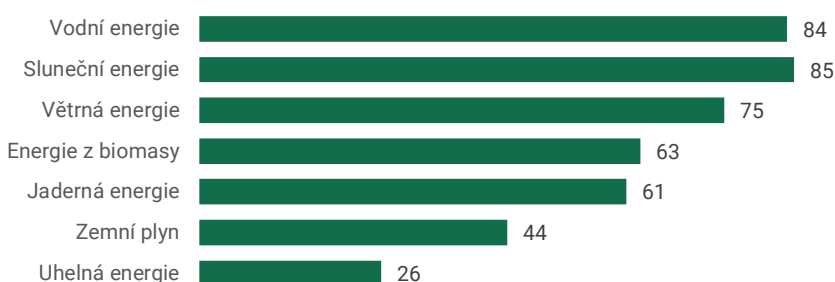
Více než čtyři pětiny lidí preferují jako hlavní zdroje energie vodní (84 %) a solární (82 %), tři čtvrtiny občanů (75 %) by si přály podporu

i elektráren větrných. Se zhruba 60% podporou si stojí energie z biomasy a energie jaderná (ovšem energie z jádra má jasně vyšší podíl kategorických odpovědí „rozhodně“). Zemní plyn má podporu 44 %. Jedné čtvrtině lidí by nevadila podpora uhelné energie (26 %), ovšem 41 % by její podporu chtělo omezovat.

Jádro má velkou podporu u Programových odpůrců (84 %, oproti např. jenom 54 % u Optimistických podporovatelů).

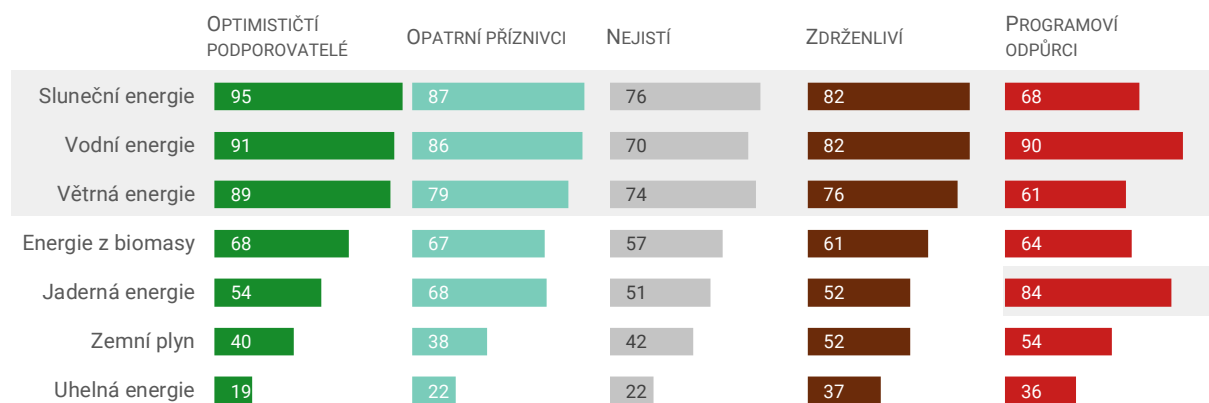
„MĚLY BY SE PODLE VÁS V NÁSLEDUJÍCÍCH LETECH V ČESKÉ REPUBLICE PODPOROVAT NEBO OMEZOVAT UVEDENÉ ZDROJE ELEKTRICKÉ ENERGIE A TEPLA?“

- % PODPOROVAT

%

PODLE SEGMENTACE PŘÍSTUPU K TRANSFORMACI

%

Jaká opatření? Dotace jsou dobré, zákazy a daně špatné!

V průzkumu bylo dotazováno celkem možných 25 opatření, kterými by se dalo bojovat s klimatickou změnou.

Lidé **souhlasí** v podstatě s čímkoliv, pokud se jedná o opatření **podporující**. Tedy o dotaci, příspěvek nebo jinou formu podpory. A naopak, **represivní opatření**, ať už ve formě zákazů nebo poplatků/daní vykazují

významně menší podporu, a to nezávisle na tom, co konkrétní opatření upravuje.

Veřejnost tedy není proti možným snahám státu s klimatickou změnou bojovat skrze opatření a politiky, nejsnazší cesta vede **skrze podporu a dotace, které jsou nejméně konfliktním tématem.**

Opatření s nadpoloviční podporou veřejnosti

Ekonomicky více než nyní **podporovat zateplení budov a stavbu budov nenáročných na energii**

77 %

Ekonomicky podporovat **obnovitelné zdroje energie**

76 %

Zvýšit **příspěvky** pro domácnosti a obce na **pořízení solárních panelů a tepelných čerpadel**

75 %

Investovat do **nových pracovních příležitostí** a sociálních opatření v regionech, kde dojde k **útlumu průmyslu** poškozujícího klima

69 %

Podporovat **rozvoj železniční** na úkor kamionové **dopravy**

69 %

Ekonomicky podporovat, aby byla **cena veřejné dopravy** pro všechny výrazně **snížena**

65 %

Přípravit podrobný **vládní plán**, jak by mělo vypadat **snížování emisí** skleníkových plynů v příštích letech

65 %

Peněžní výnosy ze zdanění emisí skleníkových plynů **vracet obyvatelům**

60 %

Zákonem po **zemědělcích** požadovat, aby lépe **chránili půdu**

60 %

Naplánovat, jak mohou jednotlivé **obce snižovat svoje emise** přispívající ke změně klimatu, případně dosáhnout uhlíkové neutrality

59 %

Ekonomicky **podporovat jaderné zdroje** energie

56 %

Zrušit dotace všem firmám, které produkují **velké množství emisí skleníkových plynů**

52 %

Ochota k osobní aktivitě ve společnosti je. Často ale naráží na silné bariéry

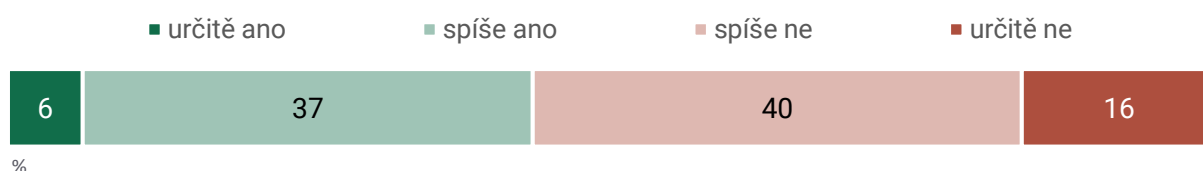
Jen přibližně polovina společnosti se cítí dostatečně informovaná o tom, jak může občan individuálně pracovat na snižování svých osobních emisí.

Nahlédneme-li na jednotlivé individuální možnosti, vidíme, že platí pravidlo „co mi ušetří peníze, to podporuji“ a také lidé obecně schvalují ty věci, které si sami

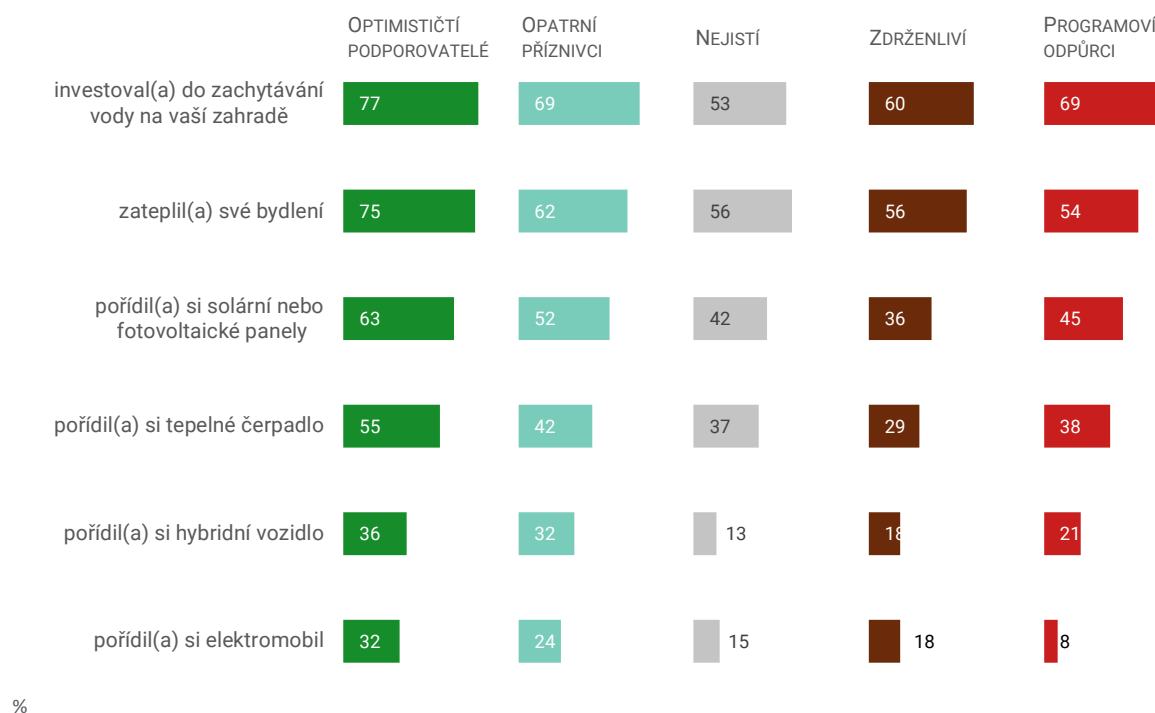
dokážou představit (zachytávání vody, zateplení domu).

Téma elektromobilů je nadále pro společnost kontroverzní, ani lidé transformaci naklonění si je prozatím do budoucna pořizovat spíše nechtějí, roli hraje i obava z nedostatečně vybudované infrastruktury a zatím stále vysoké pořizovací ceny elektromobilů.

„ŘEKL(A) BYSTE, ŽE MÁTE TOLIK INFORMACÍ, KOLIK POTŘEBUJETE VĚDĚT, O TOM, JAK VY OSOBNĚ MŮŽETE SVÝM CHOVÁNÍ PŘÍSPĚT KE SNÍŽENÍ EMISÍ SKLENÍKOVÝCH PLYNŮ?“

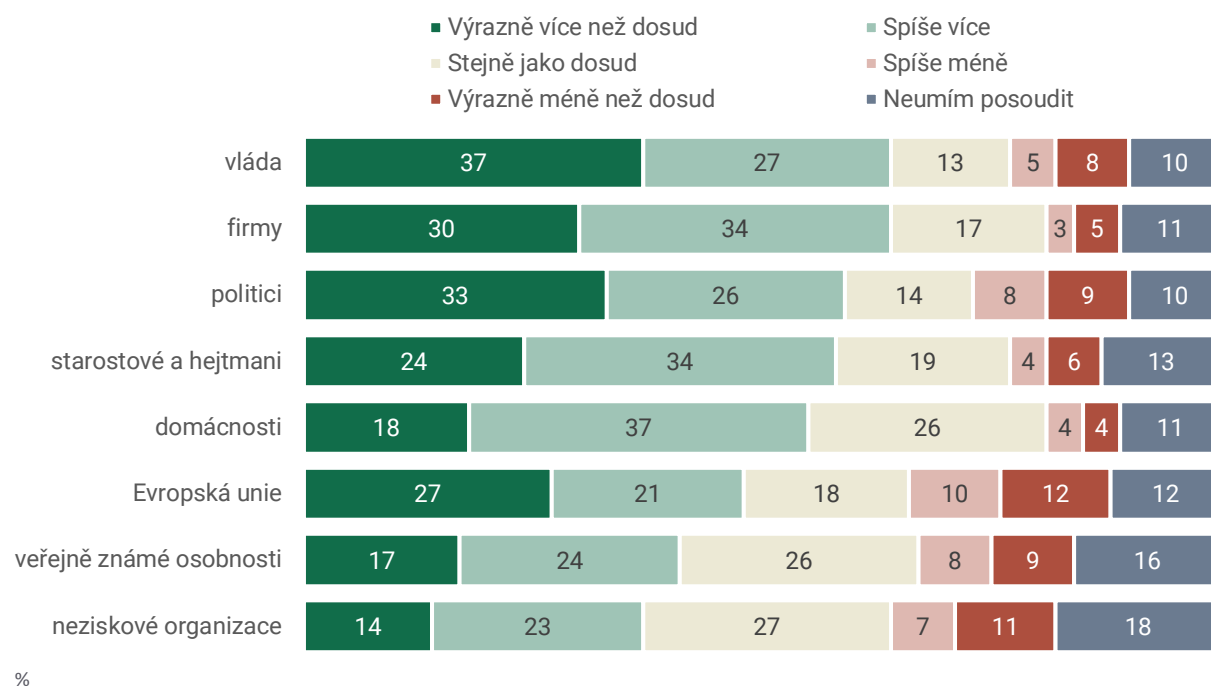

„JAK JE PRAVDĚPODOBNÉ NEBO NEPRAVDĚPODOBNÉ, ŽE BYSTE DO BUDOUCNA...:“

„ČESKÁ REPUBLIKA SE SPOLEČNĚ S OSTATNÍMI ZEMĚMI EVROPSKÉ UNIE ROZHODLA ZÁSADNĚ ZMĚNIT NAŠI EKONOMIKU, ABY ZMÍRŇOVALA ZMĚNU KLIMATU A MODERNIZOVALA NAŠE HOSPODÁŘSTVÍ.

MĚLI BY SE NÍŽE UVEDENÍ AKTIVNĚ PODÍLET NA TOMTO PLÁNU VÍCE ČI MÉNĚ NEŽ DOSUD?“

Ověření znalostí o klimatu: Znalost společnosti je spíše nízká

Výzkum ověřoval také znalosti občanů ohledně klimatické změny. Výsledky ukazují, že kromě toho, že velká část společnosti odpovědi neví, také často není schopna odpovědět správně ani když se o to pokusí.

Úspěšně respondenti odpovídali hlavně na bazální dotazy, jako je zda má změna klimatu vliv na výšku hladiny oceánů (65 %

správně odpovědělo, že vliv zde existuje). Zároveň ale u komplexnějších dotazů správně odpovídala jen velmi malá část lidí. Fakt, že ČR vyprodukuje v přepočtu na obyvatele více skleníkových plynů než Čína, Indie nebo Velká Británie správně nepotvrdila ani desetina (7 %). Naopak téměř tři pětiny (57 %) tvrzení označili za nepravdu.

✓ Pravdivé tvrzení ✗ Nepravdivé tvrzení ■ SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ ■ NESPRÁVNÁ ODPOVĚĎ ■ NEVÍ				
✗	Změna klimatu nemá vliv na výšku hladiny oceánů.	65	14	21
✓	Při spalování ropných produktů vznikají skleníkové plyny.	61	8	31
✗	Všechny plyny v atmosféře jsou skleníkovými plyny.	53	9	38
✓	Změna klimatu může na konkrétních místech způsobit i ochlazení, tedy snížení místních průměrných teplot.	47	13	40
✓	Změna průměrné světové teploty za posledních 100 let je větší než za posledních 1000 let.	44	12	44
✗	Pro zastavení změny klimatu by stačilo vysázet hodně stromů.	43	25	32
✓	Česká republika se zavázala k dosažení uhlíkové neutrality, tedy snížení emisí skleníkových plynů na nulu do roku 2050.	29	18	53
✓	Česká republika patří mezi největší vývozce elektřiny v Evropské unii.	31	28	41
✓	Skleníkový efekt umožňuje na Zemi život v podobě, v jaké ho známe.	27	29	44
✗	Zelená dohoda pro Evropu (Green Deal) zakazuje po roce 2035 jezdit jakýmkoliv auty se spalovacími motory.	27	37	36
✗	Elektřina v současné době prudce zdražuje především kvůli rostoucí ceně emisních povolenek Evropské unie.	25	46	29
✗	Změnou klimatu jsou z celého světa nejvíce ohroženi lední medvědi v Arktidě.	21	34	45
✗	V České republice produkuje doprava více emisí skleníkových plynů než energetika.	19	28	53
✓	Technologie, které vyrábějí energii z obnovitelných zdrojů jako je sluneční záření, vítr či voda, v posledních letech výrazně zlevnily.	18	43	39
✓	Česká republika se v posledních šedesáti letech otepluje dvakrát rychleji, než je celosvětový průměr.	17	38	45
✗	Výrobu jaderné energie v nově postavených blocích v České republice můžeme zahájit už před rokem 2035.	15	33	52
✓	Čína se zavázala do roku 2060 dosáhnout uhlíkové neutrality, tedy snížit své emise skleníkových plynů na nulu.	14	25	61
✗	Zelená dohoda pro Evropu (Green Deal) má za cíl snížit emise skleníkových plynů do roku 2050 o 50 % oproti současnosti.	12	42	46
✗	Díra v ozonové vrstvě přispívá ke změně klimatu.	11	62	27
✓	Česká republika produkuje v přepočtu na jednoho obyvatele více emisí skleníkových plynů než Čína, Indie nebo Velká Británie.	7	57	36

%